

TÔN GIÁO Ở NƯỚC NGOÀI

CHỦ NGHĨA KHỦNG BỐ ISLAM GIÁO CỤC ĐOAN THỜI HẬU BIN LADEN

NGUYỄN VĂN DŨNG^(*)

Thái độ của người đứng đầu Phật giáo Tây Tạng về cái chết của Bin Laden

Lãnh tụ tinh thần của Phật giáo Tây Tạng, Đạt Lai Lạt Ma XIV, Tenzin Gyatso, nói rằng, ông cảm thấy buồn về việc tiêu diệt người đứng đầu tổ chức khủng bố Al-Qaeda, Osama Bin Laden. Tại cuộc họp báo ngày 12 tháng 5 năm 2011 ở thành phố Newark, Hoa Kỳ, khi nói về cái chết của trùm khủng bố Bin Laden, Đạt Lai Lạt Ma XIV cho rằng, đó là một việc làm “không đúng”⁽⁴⁾. Theo ông, việc tử hình trong những trường hợp tương tự như vậy chỉ dẫn đến sự gia tăng thù hận, chứ không ngăn chặn được hành động tội ác trong tương lai. Đạt Lai Lạt Ma XIV so sánh việc tiêu diệt Bin Laden với việc treo cổ cựu Tổng thống Iraq, Saddam Hussein. Trả lời câu hỏi làm thế nào để biện minh cho bạo lực nhân danh công lý, người đứng đầu Phật giáo Tây Tạng tuyên bố rằng, ông luôn luôn chống lại án tử hình và ủng hộ cuộc vận động “Án xá quốc tế”.

Trước đó, ngày 3 tháng 5 năm 2011, Đạt Lai Lạt Ma XIV trong bài phát biểu tại Đại học Nam California đã đề cập tới cái chết của Bin Laden. Trả lời các câu hỏi trong giảng đường, Đạt Lai Lạt Ma

XIV nhận xét rằng, “trong trường hợp đối với Bin Laden, những hành động của ông ta mang tính hủy diệt, thảm họa ngày 11 tháng 9 đã giết chết hàng nghìn người”. “Những hành động của ông ta đáng bị lên án. Tuy nhiên, bản thân người thực hiện những hành động đó, theo chúng tôi, cần được thương xót”.

4. Các câu đề trong ngoặc kép ở phần này là trích nguyên văn lời của Đạt Lai Lạt Ma XIV được Lidia Orlova dẫn lại trong bài *Sự tán dương phi bạo lực*. <http://religion.ng.ru/events/2011-05-18/3dalaylama.html>

Ông cho rằng, “sự tha thứ không có nghĩa là quên đi những gì đã xảy ra. Nếu xảy ra một điều gì đó nghiêm trọng thì đòi hỏi phải áp dụng những biện pháp đáp trả”. Sau đó Chính phủ lưu vong Tây Tạng đã giải thích lại lời phát biểu của Đạt Lai Lạt Ma XIV rằng, cần phải phân biệt hành động với người thực hiện hành động đó phù hợp với nguyên lý bất bạo động (ahimsa) của Phật giáo - hành động nhằm chống lại cái ác, chứ không phải chống lại người gây ra cái ác. Ngay từ khi Bin Laden còn sống, Đạt Lai Lạt Ma XIV đã phản đối việc tiêu diệt trùm khủng bố này và kêu gọi hãy dùng các biện pháp nhân từ để chống lại bọn khủng bố. Đạt Lai Lạt Ma XIV nói: “Giết ông ta hôm nay, ngày mai sẽ xuất hiện mười Bin Laden như thế. Giết mười tên sẽ có trăm tên thay thế”.

^{*} . TS., Viện Nghiên cứu Tôn giáo

Việc Taliban, tổ chức đã che chở cho Bin Laden, phá hủy các tượng Phật cổ ở thung lũng Bamian, Afghanistan tháng 3 năm 2001 thậm chí cũng không ảnh hưởng đến thái độ của Đạt Lai Lạt Ma XIV đối với thủ lĩnh của Al-Qaeda. Điều thú vị là vị lãnh đạo tinh thần này của Phật giáo Tây Tạng đã từng tiếp Shoko Asahara, người sáng lập tổ chức tôn giáo Aum Shinrikyo ở Nhật Bản, trước khi tên này tổ chức thực hiện vụ tấn công bằng khí độc ở ga tàu điện ngầm tại Tokyo năm 1995.

Phản ứng của Giáo hội Công giáo đối với cái chết của Bin Laden

Ngay sau khi Bin Laden bị tiêu diệt, ngày 2 tháng 5 năm 2011, Tòa Thánh Vatican đã chính thức lên tiếng về sự kiện này. Phát ngôn viên của Tòa Thánh, Linh mục Federico Lombardi nói: “Ông Osama Bin Laden, như chúng ta biết, có trách nhiệm rất nặng nề về truyền bá chia rẽ hận thù giữa nhân dân các nước, gây ra cái chết của vô số người và khai thác tôn giáo cho mục đích này. Đứng trước cái chết của một người, Kitô hữu không hề vui mừng nhưng suy tư về các trách nhiệm nặng nề của mỗi người trước mặt Thiên Chúa và loài người, hi vọng cùng phấn đấu để đảm bảo mỗi sự kiện không phải là dịp tăng thêm hận thù nhưng là dịp để thúc đẩy hòa bình⁽⁵⁾. Đây quả là một lời phát biểu rất thận trọng của phát ngôn viên Tòa Thánh. Chúng ta biết rằng, giữa Công giáo và Islam giáo, nhất là Islam giáo cực đoan, còn khá nhiều mâu thuẫn và xung đột. Mặc dù dư luận của các giới trong Giáo hội Công giáo đều có thái độ đồng tình với việc tiêu diệt Bin Laden, nhưng cũng còn không ít lo âu bị trả thù. Tổng Giám mục Giáo phận Lahore ở Pakistan, ông

Lawrence Saldanha trong bài trả lời phỏng vấn hãng thông tấn Ucanews ngày 2 tháng 5 năm 2011 nói: “Các Kitô hữu Pakistan sẽ phải gánh chịu phản ứng dữ dội sau cái chết của Osama Bin Laden. Chính chúng tôi là mục tiêu chứ không phải Hoa Kỳ... Cái chết của ông ta sẽ thay đổi cục diện và làm sáng tỏ chủ nghĩa cực đoan⁽⁶⁾. Sự lo ngại của Tổng Giám mục Giáo phận Lahore không phải là không có lí. Những vụ khủng bố đâm máu liên tiếp xảy ra ở Pakistan do các phần tử Islam giáo cực đoan tiến hành sau cái chết của Bin Laden đã chứng tỏ điều lo ngại trên là đúng. Giáo hội Công giáo nhiều nước khác trên thế giới cũng bày tỏ sự lo ngại bị trả thù sau vụ Mỹ tiêu diệt Bin Laden ở Pakistan.

5,6. Trích theo: Triết Giang: *Phản ứng của Giáo hội Công giáo về cái chết của Osama Bin Laden*. Tạp chí Công tác tôn giáo. Số 5-2011, tr.7.

Quan điểm của một số nhà nghiên cứu Islam giáo về chủ nghĩa khủng bố thời hậu Bin Laden

Hai tác giả người Nga là Andrei Melnikov và Lidia Orlova đã thực hiện các cuộc phỏng vấn một số chuyên gia chuyên nghiên cứu về Islam giáo để tìm hiểu quan điểm của họ về chủ nghĩa khủng bố thời hậu Bin Laden. Quan điểm của các chuyên gia này được hai tác giả nói trên tập hợp trong bài *Phải chăng phong trào Thánh chiến không nhận thấy sự mất mát thủ lĩnh?*⁽⁷⁾. Ở phần này chúng tôi cố gắng trình bày vắn tắt những luận điểm chính của ba chuyên gia Islam giáo được đề cập tới trong bài báo nói trên, đó là Vitaly Naumkin, Georgy Mirsky và Yevgeny Satanovsky.

Theo Vitaly Naumkin, Viện trưởng Viện Nghiên cứu Phương Đông thuộc Viện Hàn lâm khoa học Nga, khi nói tới vấn đề Islam giáo và chủ nghĩa khủng bố, chúng ta cần xác định rõ đối tượng bởi vì, trong Islam giáo có nhiều giáo phái và khuynh hướng tư tưởng khác nhau. Có những giáo phái hầu như không gắn gì với những tư tưởng liên quan tới các hành động khủng bố hay hành động bạo lực. Họ tồn tại một cách bình thường, không quấy rầy ai, thí dụ như Islam giáo Wahhabi chiếm ưu thế ở Ả-rập Xê-út và Qata hay phái Sharjah ở Các Tiểu Vương Quốc Ả-rập Thống Nhất. Cái mà chúng ta nói ở đây, đó là hệ tư tưởng Islam giáo cực đoan, rất có thể dựa trên tư tưởng của phái Salafism, tức quay trở về với những lí tưởng ban đầu của Islam giáo. Đối với những trào lưu Islam giáo này, một câu hỏi được đặt ra là liệu vai trò thủ lĩnh của chúng có quan trọng hay không?

Đối với phong trào Thánh chiến (Jihadism) hay một phiên bản nào đó của Islam giáo có liên quan tới việc sử dụng bạo lực chống lại người nước ngoài và chống lại cả những người trong Islam giáo có quan điểm nào đó khác với họ, thì không còn nghi ngờ gì nữa, vai trò của thủ lĩnh rất quan trọng. Ở những trào lưu Islam giáo cực đoan có những nhà tư tưởng và những người sáng lập, thí dụ như Abu Al-Ala Maududi, người Pakistan hay Sayid Qutb, người Ai Cập, bị Tổng thống Gamal Abdel Nasser của nước này tử hình năm 1966.

Còn đối với Al-Qaeda, theo Vitaly Naumkin, đây là một hiện tượng hoàn toàn đặc biệt. Trước hết, khó có thể nói một cách chắc chắn rằng nó là một tổ

chức có cơ cấu chặt chẽ hay không. Có ý kiến cho rằng, Al-Qaeda là một trung tâm tư tưởng và tài chính đứng ở giữa mạng lưới khủng bố gồm các đơn vị cơ

6. Trích theo: Triết Giang. Bài đã dẫn.

7. Andrei Melnikov, Lidia Orlova. *Phải chăng phong trào Thánh chiến không nhận thấy sự mất mát thủ lĩnh?*. <http://religion.ng.ru/politic/2011-05-18/6Jihad.html>

sở hay còn gọi là các chi nhánh. Các chi nhánh này thông thường không có liên hệ với nhau mà chỉ nhận được hoặc là một sự cổ vũ tư tưởng, hoặc là một sự ủng hộ nào đó, có thể là ủng hộ tài chính từ trung tâm này. Nó không thống nhất các chi nhánh một cách có tổ chức. Ngoài ra, Al-Qaeda khác với nhiều tổ chức khủng bố và cực đoan khác ở chỗ nó có chương trình hoạt động toàn cầu. Và còn một sự kiện khác, thủ lĩnh của tổ chức này, nhìn về bề ngoài, sống như một người về hưu lương thiện, sinh hoạt trong ngôi biệt thự không có bất kì một thứ phương tiện thông tin liên lạc nào với thế giới bên ngoài và hình như được sự che chở của một tổ chức đặc biệt nào đó ở Pakistan. Việc Bin Laden sống trong một ngôi biệt thự kín cổng cao tường, cách biệt với thế giới bên ngoài tại một thị trấn nhỏ cách thủ đô của Pakistan chưa đầy 60 km mà không bị phát hiện trong vòng 6 năm trời cho phép chúng ta đặt ra nghi vấn này. Đơn giản về mặt thể lực, Bin Laden không thể thực hiện được sự lãnh đạo linh hoạt hằng ngày một mạng lưới toàn cầu nào đó.

Ngoài ra, trong phong trào Thánh chiến của dòng Sunni chính thống, cá nhân, thậm chí cả bản thân thủ lĩnh nổi tiếng cũng không được thánh hóa. Theo nghĩa đó, Sheikh (giáo sĩ) không phải là

đối tượng được siêu kính hay có thể gọi là được phong thánh, như đôi khi diễn ra đối với những người theo dòng Shiite. Đối với dòng Sunni chính thống, Sheikh cũng chỉ là một con người như mọi người khác. Do vậy, không nên đánh giá quá cao vai trò đặc biệt của thủ lĩnh như một người thầy, một người không bao giờ sai lầm. Đối với các cộng sự của mình, Sheikh có thể vẫn là người có tội hoặc mắc sai lầm. Không phải ngẫu nhiên mà trong các trào lưu khác nhau của phong trào Thánh chiến vẫn có sự phê phán đối với người này hay người khác trong giới lãnh đạo của phong trào. Thí dụ, đối với một số người này thì Sayid Qutb, nhà tư tưởng chủ yếu của Islam giáo cấp tiến nửa sau thế kỉ XX, được coi là người thầy thực sự, là ngọn cờ tư tưởng, nhưng đối với một số người khác, trên các trang web của phong trào Thánh chiến người ta vẫn phê phán ông ta cũng như phê phán Abu Al-Ala Maududi. Những phần tử cực đoan cũng phê phán gay gắt Bin Laden. Do vậy, theo Vitaly Naumkin, ở đây không có một thủ lĩnh nào có thể thống nhất tất cả các trào lưu của phong trào Thánh chiến.

Chính vì vậy, Vitaly Naumkin cho rằng, việc tiêu diệt Bin Laden chưa thể đặt dấu chấm hết cho tổ chức Al-Qaeda, nhưng có một điều làm ông khá bất ngờ. Đó là rất nhiều chính phủ các nước Ả-rập tỏ ra lo sợ rằng cái chết của Bin Laden sẽ dẫn tới làn sóng phản nộ và sẽ diễn ra các cuộc biểu tình của quần chúng tín đồ Islam giáo để bày tỏ sự ủng hộ Bin Laden và tổ chức lễ tang cho ông ta, nhưng điều đó đã không xảy ra. So sánh phản ứng của thế giới Islam giáo đối với việc một tờ báo của Đan Mạch đăng

tranh biếm họa Tiên tri Muhammad, khi mà hàng nghìn người xuống đường bày tỏ sự phản nộ đối với việc làm của tờ báo trên với những gì xảy ra sau cái chết của Bin Laden, không khỏi làm chúng ta ngạc nhiên. Những hành động phản kháng và những cuộc tấn công liên quan đến chiến dịch tiêu diệt Bin Laden của lực lượng đặc nhiệm Hoa Kỳ hầu như chỉ diễn ra ở Pakistan. Vitaly Naumkin kết luận: Điều này có nghĩa là tính hấp dẫn của phong trào Thánh chiến mù quáng và tàn ác đang giảm sút ngay cả đối với các tầng lớp nhân dân mang tư tưởng cấp tiến ở các nước Islam giáo.

Về hoạt động thực tiễn của tổ chức Al-Qaeda, Georgy Mirsky, Nghiên cứu viên chính của Viện Kinh tế thế giới và Quan hệ quốc tế thuộc Viện Hàn lâm khoa học Nga nhận xét: Đây là một tổ chức được quân sự hóa ngay từ buổi đầu tiên khi Bin Laden tuyên bố Thánh chiến và chiến đấu chống lại người Mỹ. Đặc biệt ở đây, Islam giáo chỉ đóng vai trò tấm bình phong và bức màn che đậy cho chủ nghĩa khủng bố. Bin Laden đã ra *thông điệp* (Fatwa)⁽⁶⁾, cái mà ông ta không có thẩm quyền làm, bởi vì ông ta không hề có chút học vấn nào về tôn giáo và thần học. Cần nói thêm rằng, chỉ có giáo chủ hay giáo sĩ cấp cao của Islam giáo mới có quyền ra thông điệp. Về mặt tôn giáo, những người tham gia tổ chức Al-Qaeda không đưa ra được và tất nhiên không thể đưa ra được cái gì mới ngoài việc tiến hành Thánh chiến với tư cách là thực hiện nghĩa vụ cá nhân của một tín đồ Islam giáo. Bỏ qua các lí giải khác, họ chỉ quan tâm đến mặt quân sự mà trong Islam giáo gọi là “Tiểu Thánh chiến” tức là sự tự hoàn thiện cá nhân, khác biệt với

“Đại Thánh chiến”. Họ không vượt quá điều này, bởi vì tất cả nhiệm vụ của họ là chính trị và chỗ dựa của họ là tố cáo việc quân đội Mỹ đóng quân tại Arập Xêút, nơi mà Tiên tri Muhammad đã từng sống và kêu gọi trở về với thời đại của vương quốc Islam giáo (Caliphate).

Mặt thứ hai ở đây là, Osama Bin Laden rất hi vọng nhận được sự ủng hộ của các thủ lĩnh tôn giáo ở Arập Xêút khi mà ông ta khiêu khích Tổng thống Mỹ George Bush tấn công Afghanistan và Irắc sau sự kiện ngày 11 tháng 9 năm 2001. Nhưng kết quả lại hoàn toàn ngược lại. Đại bộ phận các thủ lĩnh tôn giáo ở nước này đã đoạn tuyệt với ông ta. Điều này đối với Bin Laden là một sự thất vọng rất lớn, bởi vì đối với ông ta, mục đích chủ yếu trên thực tế là lật đổ triều đại hiện đang tồn tại ở Arập Xêút. Toàn bộ cuộc đời ông ta là một chuỗi dài những sự thất vọng. Georgy Mirsky cho rằng, Bin Laden chết rất đúng lúc, bởi vì nỗi thất vọng lớn nhất của ông ta, đó là việc Al-Qaeda đang dần đi vào thoái trào và điều này là tất yếu. Đặc biệt ông ta tỏ ra thất vọng và suy sụp khi nhận thấy rằng ở Arập Xêút không xảy ra một cuộc bạo loạn nào và thậm chí không có cả những lời nói bóng gió nào về việc này, còn các nhà hoạt động tôn giáo ở nước này thì lại đoạn tuyệt với ông ta, bởi vì họ cho rằng ông ta đã phá vỡ truyền thống Islam giáo khi ông ta tuyên bố về cuộc chiến tranh vơ đũa cả nắm và về sự tiêu diệt tất cả người Mỹ và coi đó là nghĩa vụ của mỗi tín đồ Islam giáo. Tuy nhiên, trong kinh Koran đã nói rất rõ trong những điều kiện như thế nào thì có thể tiến hành cuộc chiến tranh thần thánh. Theo Georgy Mirsky, trên thực tế

Bin Laden đã phá vỡ truyền thống 1400 năm của Islam giáo và điều này có thể nhận thấy ngay. Thậm chí có một số tầng lớp cấp tiến nào đó trong các tín đồ

8. Thông điệp (Fatwa) của Islam giáo là kết luận của giáo chủ hay giáo sĩ cao cấp của Islam giáo (Mufti) về các vấn đề tôn giáo, luật pháp hay xã hội dựa vào kinh Koran, luật Sunna và luật Shariat. Theo: *Từ điển tiếng nước ngoài*. Nxb Tiếng Nga, Moskva 1980, tr.533. Fatwa được phiên âm từ tiếng Arập.

Islam giáo ủng hộ Bin Laden vì lí do chính trị, nhưng những người lãnh đạo tinh thần của tôn giáo này đã nhìn thấy trong tư tưởng của ông ta có nguy cơ đe dọa đặc quyền ban hành thông điệp của các giáo sĩ Islam giáo cao cấp. Có thể những người này ủng hộ chủ nghĩa chống Mỹ (Antiamericanism) của Al-Qaeda chỉ thuần túy về mặt chính trị, nhưng kiên quyết không tham gia cuộc chiến tranh này với lí do tiến hành Thánh chiến.

Georgy Mirsky nhận định rằng, một sự tiêu tan tất yếu đang chờ đợi Al-Qaeda do sự phá sản hệ tư tưởng và hàng loạt thất bại trên thực tiễn. Trong suốt 10 năm qua kể từ sau vụ ngày 11 tháng 9 năm 2001, ngoài một số vụ tấn công riêng rẽ không mang lại kết quả nào đáng kể như các vụ đánh bom ở New York, London, Madrid, Casablanca, Istanbul, Al-Qaeda không thể tiến gần đến mục đích của mình, đó là giành chính quyền ở một nước nào đó, mà trước hết, đất nước mà chúng mơ ước nhất là Arập Xêút. Sau đó, trên thực tế chúng đã chuyển trung tâm các hoạt động khủng bố sang đất nước Irắc. Khi người Mỹ nhảy vào Irắc, ở đó đã xuất hiện Al-Zarqawi và ông này đã thành lập tổ chức riêng của mình. Lúc đầu Bin Laden đã

chống lại sự thay đổi này. Nhưng sau đó ông ta hiểu rằng, ở đó ông ta có thể cố gắng thành lập căn cứ tiền tiêu của mình. Nhưng ý đồ này đã hoàn toàn thất bại. Chúng nghĩ rằng, cuộc chiến tranh Irắc sẽ làm cho chế độ ở nước này sụp đổ hoàn toàn và người Mỹ phải chạy khỏi Irắc một cách nhục nhĩ. Nhưng không, chính Al-Qaeda đã chịu thất bại, bởi vì ở đó chúng cư xử một cách tồi tệ, thậm chí ngay cả những chiến binh dòng Sunni, những người được chúng đến để giúp đỡ cũng nói rằng, Mỹ là xấu, nhưng Al-Qaeda còn tồi tệ hơn. Al-Zarqawi bằng những hành động dã man đã đánh mất uy tín của mình qua cuộc đánh bom ở khách sạn tại Jordan, quê hương ông ta, làm chết nhiều người Islam giáo khi họ tới đó để dự một đám cưới. Sau vụ này Al-Zarqawi bị coi là kẻ thù của Jordan. Theo nhận định của Georgy Mirsky, hiện nay trên bán đảo Arập Al-Qaeda chỉ có một cơ sở duy nhất ở Yemen. Al-Qaeda từng được coi là một tổ chức có rất nhiều triển vọng trên bán đảo Arập, còn đối với Bin Laden, đích ngắm chính của ông ta là triều đình Arập Xêut, nhưng đến nay chúng đã bị đuổi khỏi nước này.

Để chứng minh thêm cho nhận định của mình rằng, Al-Qaeda đang suy tàn, Georgy Mirsky đưa ra một nguyên nhân khác. Theo ông, rất nhiều tên tham gia tổ chức khủng bố bí mật đã bị bắt giam trong những năm vừa qua. Ở 90 nước trên thế giới đã có tới 3 nghìn tên khủng bố bị bắt giam, trong đó có nhiều thủ lĩnh có ảnh hưởng lớn trong hàng ngũ khủng bố ngoài Bin Laden và Ayman Al-Zawahiri. Nhiều tên khác cũng đã bị tiêu diệt. Theo lời khai của Khalid Sheikh Mohammed, kẻ đang ngồi trong nhà tù ở

Mỹ, Al-Zarqawi đã bị giết, những tên còn lại hầu như cũng đã bị giết tại Pakistan và những nước khác, chỉ còn một mình Yahya Al-Libi, người Libya, còn sống sót. Georgy Mirsky khẳng định, không ở đâu Al-Qaeda giành được thắng lợi quan trọng, đó là chưa nói đến những hoạt động cụ thể của những người theo chủ nghĩa Islam giáo ở Algeria (Angiêri), mặc dù "*Mặt trận cứu nguy dân tộc*" ở nước này không trực thuộc Al-Qaeda, đây là một tổ chức độc lập. Nhưng đối với mọi người, thì tổ chức này cũng đều là một thứ, đó là *chủ nghĩa Islam giáo cực đoan*. Không phải ngẫu nhiên mà tổ chức "*Những người anh em Islam giáo*" đã đoạn tuyệt với Al-Qaeda, nhưng các thủ lĩnh của Al-Qaeda như Al-Zawahiri vẫn công kích dữ dội tổ chức này vì họ đang chuẩn bị tham gia vào các cuộc bầu cử ở Ai Cập. Georgy Mirsky kết luận: sự phân định ranh giới giữa những người theo chủ nghĩa Islam giáo đang diễn ra trước mắt chúng ta.

Còn theo quan điểm của Yevgeny Satanovsky, Chủ tịch Viện Trung Đông, Al-Qaeda lớn hơn nhiều so với thủ lĩnh của nó. Đây là công cụ khủng bố của chính trị và chính sách của các nhà tài trợ và bảo trợ, của những người tổ chức và cổ vũ những hành động khủng bố. Còn thủ lĩnh thiên tài, đó là vấn đề thứ hai. Al-Qaeda là một hệ thống phức tạp, trong đó có hệ tư tưởng, có thủ lĩnh, nhưng nó chỉ là các bộ phận cấu thành của một hiện tượng.

Yevgeny Satanovsky cho rằng, Bin Laden không phải là thủ lĩnh tinh thần, ông ta là người sáng lập ra hệ thống. Còn hệ thống này thì đã từ lâu không

còn phụ thuộc vào một con người, từ lâu đã biến thành một cấu trúc mạng lưới tự trang trải kinh phí, từ lâu đã biến thành một thương hiệu. Sự khác nhau giữa một thương hiệu với một thủ lĩnh tinh thần rất lớn. Theo Yevgeny Satanovsky, thủ lĩnh tinh thần là Tiên tri Muhammad, Đức Phật, Moses, Chúa Kitô, chứ tuyệt nhiên không phải là Bin Laden.

Tuy nhiên, việc tiêu diệt Bin Laden là dấu hiệu nói lên một điều rằng, ông ta không phải là bất diệt, không phải là không bị trừng phạt, công lí có thể trừng phạt bất cứ ai. Lí lẽ này để các đồng minh Phương Tây rút quân ra khỏi Afghanistan. Họ đưa quân đến đó với khẩu hiệu: "Chúng tôi tiêu diệt Bin Laden!". Bây giờ đã tiêu diệt ông ta xong rồi, có thể rút quân. Còn Al-Qaeda ở Yemen, Al-Qaeda ở vùng Maghreb, phong trào Al-Shabab ở Somali hay các chi nhánh Al-Qaeda khác, tất cả chúng đều hoạt động độc lập. Cái chết của Bin Laden hoàn toàn không ảnh hưởng gì đến các phong trào này. Trong tình thế như vậy Al-Qaeda vẫn sẽ tiếp tục tồn tại và cả các cơ cấu khác cũng thế, họ có thể gọi mình là Al-Qaeda, cũng có thể không gọi mình là Al-Qaeda, nhưng vẫn sẽ tồn tại, vẫn tiếp tục thực hiện các cuộc tấn công khủng bố. Chúng ta nhớ lại khi người Israel tiêu diệt lãnh tụ tinh thần của phong trào HAMAS là Sheikh Yassin, nhiều người đặt câu hỏi: Bây giờ điều gì sẽ xảy ra? Nhưng không có điều gì quan trọng xảy ra cả. HAMAS vẫn tiếp tục tồn tại và họ lại có thủ lĩnh mới. Tất cả vẫn sẽ tiếp tục như thế cho đến khi nào tiêu diệt được hoàn toàn những kẻ tham gia các tổ chức khủng bố bí mật, thì lúc đó các tổ chức đó mới không còn

tồn tại. Với lập luận như vậy, Chủ tịch Viện Trung Đông Yevgeny Satanovsky kết luận: Đối với các loại tổ chức khủng bố như thế, chúng ta cần biết chúng được tổ chức và hoạt động như thế nào và phải hiểu rằng đối với chúng chỉ có một phương thức đấu tranh duy nhất là tiêu diệt chúng./.